

Orgler i Snedsted kirke

Snedsteds status som seminarieby var årsagen til, at kirken i 1840 fik installeret et orgel.

Oprindeligt har salmesangen ved gudstjenester i landsbykirkerne været ledet af degnene. Selv om der havde eksisteret orgler siden oldtiden, så var det kun i de større købstadskirker, der fandtes orgler før 1800-tallet. Således fik Thisted kirke sit første orgel i 1616, men der skulle i almindelighed gå meget længere tid, inden landsbykirkerne fik deres orgler.

For Snedsteds vedkommende var anledningen til anskaffelse af et orgel ikke i første omgang at styrke kirkesangen, men derimod et led i uddannelsen af lærere fra Snedsted Seminarium. I 1830'erne fik seminariet en lærer ved navn Tvilstedgaard, som rent faktiske var i stand til at undervise i orgelspil. Derfor ansøgte pastor G. P. Brammer, der var sognepræst for både Snedsted og Nørhå menigheder, gennem seminariets direktion »Det danske Cancelli« i København om en bevilling til at anskaffe et physharmonica til dette undervisningsformål.

Et physharmonica var en art harmonium eller stueorgel. Et sådant instrument var første gang blevet omtalt i 1810 og havde siden vundet en del udbredelse både i private hjem og som erstatning for et orgel i mindre kirker. Det var så meningen, at instrumentet skulle opstilles i kirken, dels fordi der ikke var plads til det i seminariets bygninger, dels for at eleverne kunne vænne sig til at lede kirkesangen. For at få lov til at opstille orglet i kirken skulle man

først indhente tilladelse hertil hos kirkens ejer, som på det tidspunkt var enken efter kammerråd Mogens Nyborg til Nørhågård og Christianslyst i Thisted. Da denne tilladelse var opnået, blev instrumentet indkøbt hos Lohses musikforlag i København og sendt pr. skib til Thisted og derfra fragtet til Snedsted.

Instrumentet blev opsat i kirken i 1840, men det varede ikke længe, før behovet for et bedre instrument meldte sig. Allerede i oktober 1841 havde seminariet inspektion af professor Rudolf Bay, der var en kendt komponist (bl.a. til »Vift stolt på Codans Bølge«) samtidig med, at han var kordegn ved Holmens Kirke i København og blandt de første, der øvede en betydelig indsats for at forbedre kirkesangen i Danmark. Da han havde hørt physharmonicaet, foreslog han i sin indstilling til Det danske Cancelli, der var den myndighed, der skulle give bevillinger til De kongelige Seminarier, at dette »Orgelsurrogat« blev solgt og erstattet med et rigtigt orgel af passende dimensioner. Det bifaldt pastor Brammer uforbeholdent, dog ønskede han, at det gamle physharmonica måtte forblive som øveinstrument.

Professor Bays indstilling blev åbenbart straks accepteret af cancelliet, for allerede den 12. april 1842 meddelte cancelliet i et brev til biskop Fogtmann og stiftamtmanden i Aalborg, at efter at have modtaget deres indstilling vedrørende forslag til et nyt orgel til Snedsted kirke, havde man

bedt amtmanden i Odense om at meddele orgelbygger Demant i Dalum Mølle de fremsendte oplysninger om kirken, så han kunne opgive prisen på et nyt orgel.

Demant foreslog herefter, at for at det nye orgel skulle kunne opfylde sin bestemmelse, skulle det være på mindst 6 stemmer efter følgende disposition:

1. Principal	8 fod.
Den underste oktav quintadena.	
2. Gedact	8 fod.
3. Flüggara	4 fod.
4. Fløjte	4 fod.
5. Oktav	2 fod
6. Cornet	2 fod.

Alle piberne skulle udføres i metal. Et sådant orgel ville kunne leveres for 500 Rbd. for selve orglet, hvortil kom 100 Rbd. for fragt og øvrige omkostninger, idet det forudsættes, at pulpituret ville afgive tilstrækkelig plads både til orglet og til seminariets elever. Det eksisterende aflukke, hvori physharmonicaet havde stået, måtte nødvendigvis inddrages, så der blev ikke plads til at beholde det gamle instrument. Samtidig hermed havde cancelliet samme dato bedt amtmanden i Odense meddele orgelbygger Demant, at tilbuddet var accepteret og betalingen ville blive erlagt, så snart man fra seminariet modtog besked om, at orglet var forsvarligt opstillet.

Den 11. maj 1843 modtog seminarieforstanderen (nu L. C. Müller) besked fra seminariedirektionen, at orgelbygger Demant blot skulle henvende sig, når orglet var færdigt, hvorefter forstanderen skulle meddele direktionen, når det var opsat.

Blev orglet så leveret? Herom meddeler seminariets kopibøger, at Müller den 7. juni 1843 meddelte Det danske Cancelli, at han havde hørt et rygte gående ud på, at

cand. jur. Nyborg – en søn af fru Nyborg på Nørhågård, der ejede størstedelen af Snedsted kirke – nok bifaldt, at der blev opsat et orgel i Snedsted kirke, men ikke så stort et orgel som det ovenfor omtalte. På grund af cancelliets utvetydige indstillingen i sagen mente forstander Müller, at det ville være overflødigt at henvende sig til fru Nyborg eller sønnen, men han ville gerne erfare cancelliets forventning om, hvad han skulle foretage sig, såfremt Nyborg imod forventning gjorde indsigelse mod orglets opstilling.

Der blev næppe rettet en sådan indsigelse, for af seminariets regnskabsbøger fremgår det, at det omtalte orgel blev opstillet i september 1843, idet man her finder regninger på de udgifter, der var forbundet med dets opstilling. Der blev bl.a. fremstillet en forhøjning, som orglet skulle stå på samt en bræddevæg for at adskille det fra tårnet. Allerede året efter blev der foretaget en grundig reparation af kirkeloftet, fordi regn- og smeltevand trængte igennem loftet og ned til orglet. Det fremgår endvidere af regnskabet, at seminariet åbenbart bibeholdt det gamle physharmonica, idet der allerede i regnskabet for 1845 findes udgifter til dets reparation.

I 1848 blev seminariet flyttet fra Snedsted til Ranum. I forbindelse med flytningen handlede Müller helt på egen hånd, idet han uden at spørge seminariedirektionen lod orglet fra Snedsted kirke flytte til Ranum. Det var åbenbart ikke efter direktionens ønske, i hvert fald skriver Müller i et brev dateret 20/12 1848, at det smerter ham meget at erfare, at direktionen ikke billigede denne flytning; som undskyldning fremførte han, at orgelbygger Demant på flyttetidspunktet opholdt sig i Jylland med en medhjælper og sine redskaber, hvorfor flytningen kunne udføres for halv-

delen af den pris, der normalt skulle betales. Om det så var sagens økonomiske aspekter, eller det for Müller først og fremmest drejede sig om at bevare orglet for seminariet, må stå hen i det uvisse.

Man kan spørge, hvor orglet så blev opstillet, for Ranum fik først sin egen kirke i 1909. Før den tid benyttede man Bjørnsholm kirke, men her var der et orgel, omend i en meget dårlig tilstand. Da orglet heller ikke blev opstillet i Malle kirke, er det nærliggende at antage, at orglet blev opsat i selve seminariebygningen.

Hvordan man efter 1848 klarede sig i Snedsted kirke, er ikke nemt at se; muligvis har man tyet til det gamle physharmonica. I 1903 blev der imidlertid opsat et

mindre orgel udført af orgelbygger N. C. Christensen, Snedsted. Der var i dette tilfælde dog tale om et pipeorgel, hvor organisten selv skulle træde blæsebælgen.

I 1950 blev et større orgel opstillet i Snedsted kirke. Der var ikke tale om et nyt orgel, tværtimod havde det ført en ret omflakkende tilværelse. Da det blev taget ned i 1994, fandt man et dokument gemt i orglet, der fortæller, at i 1877 blev Skagens kirkes orgel ombygget med nyt vindlad, mekanik og tastatur. Denne beskrivelse var underskrevet *Aarhus den 24/5 1877; I. A. Demant*, altså den samme orgelbygger, der havde fået overdraget opgaven at bygge det første orgel i 1842, men nu bosat i Århus. Efter at have stået i Skagens kirke

Dette orgel stod i Snedsted kirke 1950-94. Foto: J. V. Præstgaard.

blev orglets klaviatur i 1938 udvidet fra 49 til 56 tangenter samt med et pedal og derefter opstillet i den katolsk-apostolske kirke i Århus. I 1950 gennemgik det en hovedreparation hos orgelbygger J. A. Zakariassen i Århus, hvorefter det blev opstillet i Snedsted kirke i maj 1950.

Dette orgel virkede så, indtil det nuværende orgel, der er bygget af firmaet Bruno Christensen og Sønner i Tinglev, blev opstillet i 1994. Dette orgel er væsentligt større end nogle af de tidligere orgler, idet det har 2 manualer og 16 stemmer imod det gables 6 stemmer.

*Carl's atelier.
August 85*